

Takibe Düşen Krediler ve Etkileri¹

Non-Performing Credits and Their Effects

Tuğba Turhan Yıldız²

¹Bu çalışma Dumlupınar Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsünde Hazırlanmış "Takibe Düşen Kredilerin Banka Karlılığına Etkisi: Panel Veri Analizi İle Bir İnceleme" isimli yayınlanmamış yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Bilim Uzmanı, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, tuğba.turhanyildiz@gmail.com, Orcid Id: 0009-0004-3657-2657

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

Kredi,
Bankacılık Sektörü,
Takibe Düşen Krediler,
Jel Kodları: E51, L29

Makale Geçmişi:

Başvuru Tarihi: 07/06/2024
Düzeltilme Tarihi: 28/06/2024
Kabul Tarihi: 06/08/2024

ARTICLE INFO

Keywords

Credit,
Banking Sector,
Non-Performing Loans,

Jel Codes: E51, L29

Article History:

Received: 07/06/2024
Received in revised
form: 28/06/2024
Accepted: 06/08/2024

ÖZET

Kredilerin temel işlevi, tasarruf sahipleri tarafından yapılan birikimlerin, ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmek ve gelişebilmek amacıyla fon ihtiyacı duyan kredi müşterilerine sunularak planlanan girişimlerin ve yatırımların yapılabilmesini sağlamaktır. Bankacılık sektörü üzerinde ciddi etkileri olan takibe düşen krediler, süreç içerisinde ülkenin ekonomik yapısında da olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Takibe düşen kredilerin bu olumsuz etkilerinin mümkün olan en hafif zararlarla önlenememesi, finansal bir krizin başka bir finansal krizin sebebi olduğu kısır bir döngü nedeniyle, ülkede düzensizliğe ve kargaşaya yol açabilmektedir. Takibe düşen krediler, bankacılık sektöründe yer alan kuruluşların karlılık oranlarını olumsuz olarak etkiledikleri için kredi faiz oranları artmakta ve ülke çapında maliyet enflasyonunda önemli artışlara neden olmaktadır. Bunlara ek olarak, sağlanabilecek kredilerin büyük bir bölümünün takibe düşen kredilerin kapsamı, bankaların üretime, yatırıma ve istihdama yönelik kredi talep eden işletmelere olumsuz geri dönüşler yapmalarına ve dolayısıyla uzun vadede, ülke ekonomisinde önemli kayıpların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, takibe düşen kredi oranlarının yol açacağı sorunların yalnızca bankacılık sektörü açısından değerlendirilmesi yetersiz olacaktır. Bu çalışmada ilgili literatür dikkate alınarak takibe düşen krediler ve etkileri konusu incelenmiştir.

ABSTRACT

The basic function of loans is to ensure that planned initiatives and investments can be made by offering the savings made by savers to loan customers who need funds in order to continue and develop their economic activities. Non-performing loans, which have serious effects on the banking sector, also cause negative consequences in the economic structure of the country in the process. Failure to prevent these negative effects of non-performing loans with the lightest possible losses can lead to disorder and chaos in the country due to a vicious circle in which one financial crisis causes another financial crisis. Since non-performing loans negatively affect the profitability rates of institutions in the banking sector, loan interest rates increase and cause significant increases in cost inflation across the country. In addition, the fact that a large portion of the loans that can be provided are covered by non-performing loans causes banks to give negative returns to businesses that request loans for production, investment and employment, and therefore, in the long term, significant losses occur in the country's economy. For this reason, it would be insufficient to evaluate the problems caused by non-performing loan rates only from the perspective of the banking sector. In this study, the issue of non-performing loans and their effects were examined by taking into account the relevant literature.

GİRİŞ

Bankacılık sektörü fon ihtiyacı olan müşteriler ile fon fazlası olan müşteriler arasında arz talep dengesini oluşturarak sektörde önemli bir role sahip olmaktadır. Bu işlemler yapılırken sıklıkla kredi verme kanalı tercih edilmektedir. Bankalar kredi ihtiyacı sahibi müşterilere belirli bir faiz oranı ile konut, tüketici ve taşıt kredisi gibi kredileri kullanmaktadır. Bu işlemler yapılırken bankalar kredi faaliyetlerinin neticesinde bir risk üstlenmektedir. Oluşan bu risk faktörü fon ihtiyacı olan bireysel veya tüzel kişilerin kullanmış oldukları kredilerin tamamını ya da bir kısmını ödememeleri durumunda ortaya çıkan bir unsur olmaktadır. Bu risk durumu sonucunda bankalar tarafından verilen krediler takibe düşmekte ve kredi riski oluşmaktadır (Genç ve Şaşmaz, 2016: 120). Bir kredinin risk seviyesi, o kredinin takibe düşme olasılığı olarak düşünülmektedir. Bankanın almış olduğu risk, sağlanan kredinin çeşidine göre, kredinin tutarı ya da teminatı doğrultusunda bir boyut kazanmaktadır. Her türlü ekonomik hareketliliğe karşı oldukça duyarlı olan finansal sistemin en önemli aktörleri olarak kabul edilen bankaların istikrarlarını ve güven ortamını koruyabilmek adına, kredi riski unsurunu göz önüne almalarının gerekliliği anlaşılmaktadır.

Bankacılık sektöründe, birçok bankanın en önemli faaliyeti kredi sağlamaktır. Bu nedenle, kredi sağlamadan önce bankalar, kredi kullanacakları müşterilerin kredibilitesine ilişkin doğru kararlar almaya önem vermektedir. 2000 yılında bankacılık sektöründe ortaya çıkan finansal kriz, Türkiye'deki bankacılık sektörü açısından bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. 2000 yılından bu yana, bankacılık sektörünün yapısını değiştiren bazı düzenlemeler yapılmış ve bankacılık alanında denetleme ve risk yönetimi gibi önemli unsurlar ön plana çıkmıştır (Oktar ve Yüksel, 2015: 41).

Bankalar tarafından verilen kredilerin önemli bir miktarının takibe düşmesi, her zaman gerçekleşebilecek bir durumdur. Tüm bankaların sağladıkları kredilerin bir bölümü, bir noktada takibe düşebilmekte ve kredi zararı haline gelebilmektedir. Bu koşullar altında, olası zararların öngörülerek en düşük seviyeye çekilebilmesi gerekmektedir. Kredilerin takibe düşme sebepleri işletme yönetiminden, bankacılık sektörünün işleyişinden veya çevresel etmenlerden kaynaklanabilmektedir.

Bir banka tarafından sağlanan kredinin ödemelerinin aksaması halinde, takibe düşmeden önceki süreçte ve takibe düştükten sonra alınması gereken tedbirlerin faydalı olabilmesi için, sağlanan kredinin detaylı bir biçimde değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmada ilgili literatür dikkate alınarak takibe düşen krediler ve etkileri konusu incelenmiştir

1. TAKİBE DÜŞEN KREDİLER

Ekonominin aracı kuruluşu olarak kabul edilen bankaların, kredi sağlamaları halinde, verdikleri kredinin geri dönmeme riskini de üstlenmektedirler. Bu nedenle, etkili ve sağlıklı bir kredi riski yönetimi, bankacılık sektörü için önemli bir unsurdur. Kredi riski yönetiminin yeterli olmaması halinde, takibe düşen kredi miktarı artmakta, bankaların bilançoları, aktif kaliteleri, kârlılıkları ve sermaye yeterliliği rasyoları olumsuz olarak etkilenmektedir. Bankacılık sektöründe kredi riski yönetimine yönelik çalışmaların yapılmaması, küresel ve ulusal bankacılık krizlerinin temel kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir (Şahbaz ve İnkaya, 2014: 70).

Takibe düşen kredilerden kaynaklanan olumsuz sonuçların erken teşhisi ve hızlı önlem alınması için, takibe düşen kredi oranlarına ilişkin etmenlerin tespit edilmesi kritik bir öneme sahiptir (Yağcılar ve Demir, 2015: 221). Nakit ya da nakit olmayan biçimde sağlanmış olan takibe düşen krediler, günümüz küresel dünyasının tüm bankacılık sisteminin işleyişini aksatabilecek önemli bir unsurdur. Bankacılık alanında takibe düşen krediler, kredilerin kullanımına ilişkin koşullarda problemlerin ortaya çıkmasıyla, kredi taksitlerinin aksatılmasıyla veya eksik ödenmesiyle ve kredi müşterilerinin kredi alabilmelerini sağlayan kredi notlarının düşürülmesiyle sonuçlanmaktadır (Başar ve Coşkun, 2006: 160).

Takibe düşen krediler, bir ekonomik sistemde finans alanında faaliyet gösteren bütün kuruluşların aktif kalitesinin bir göstergesi olduğu gibi, ülke genelinde reel sektörde yer alan işletmelerin ve hane halkının borç ödeyebilme kapasitesine de işaret etmektedir. Bu nitelikleri ile takibe düşen krediler, ülkenin reel ekonomisi adına öncü ve belirleyici bir özelliğe sahip olan bir risk göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Yücememiş ve Sözer, 2011: 54). Takibe düşen krediler kaleminin tek bir tanımı bulunmamaktadır. Farklı sebeplerle ödenemeyen veya ödenme ihtimali ortadan kalkan krediler olarak ifade edilen takibe düşen krediler genel olarak literatürde; şüpheli alacaklar, sorunlu krediler, geri dönmeyen krediler, donuk alacaklar, batık krediler, tahsilat imkânı sınırlı alacaklar, tahsili gecikmiş alacaklar, takipteki alacaklar, idari-kanuni takipteki krediler, karşılık ayrılması gereken alacaklar, tasfiye olunan alacaklar ve değer kaybına uğramış varlıklar gibi adlarla ifade edilmektedir. Türkiye'de ise takibe düşen krediler "5411 sayılı Bankacılık Kanunu" kapsamında değerlendirilmiş ve geri ödeme süresi 90 günü aşan kredileri ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle takibe düşen krediler, banka ile borçlu arasında oluşturulan vade sözleşmesinde borçlu kişinin belirlenmiş vadeye uymaması sonucunda borcun tahsilatında ortaya çıkan gecikme ile borç veren taraf olan bankanın zarar etme durumuyla sonuçlanması durumu olarak ifade edilmektedir (Selçuk ve Darıcı, 2003: 174).

Takibe düşen krediler, donuk alacak biçiminde adlandırılmakta ve BDDK tarafından 19 Ekim 2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 37 nci, 53 üncü, 57 nci ve 93 üncü maddeleri doğrultusunda hazırlanan ve 22 Haziran 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan "Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar

Hakkında Yönetmelik” kapsamında aşağıdaki biçimde tanımlanmaktadır (BDDK, 2016: 4);

“Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan ve herhangi bir vade kaydı bulunmayan nakdi krediler;

1. Borçlu cari hesaba ilişkin dönem faizleri ile diğer alacakların vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren doksan günden daha fazla sürede ödenmeyerek anaparaya ilave edilmesi veya

2. Borcun, hesabın kesilmesini izleyen doksan günden fazla sürede ödenmemesi veya

3. Kredi borçlusuna bir başka kredi açılarak tahsili gecikmiş olan anaparanın ve/veya faizlerin yeniden finanse edilmesi veya

4. Hesap limitinin doksan günden daha fazla kesintisiz olarak aşılması durumunda domuk alacak olarak kabul edilir.”

Verilen bir kredinin gereken süre içerisinde tahsil edilememesi ve ödemenin bir süre gecikmesi durumunda kredi takibe düşmemektedir. Bir kredinin takibe düşmesi için kredi ödemelerinin uzun bir süre gerçekleşmemesi ya da sözleşmenin ciddi biçimde bozulması gerekmektedir. Bununla birlikte, bu durum, kredinin çeşidine, ödemelerin gecikme sürelerine, işletmenin birden fazla sayıda onaylı kredisinin ödemesinde gecikmelerin gerçekleşmesine göre değişmektedir. Söz gelimi, bireysel krediler için bir taksitte gecikme olması, ticari kredilerde ise anaparanın vadesinden itibaren otuz günlük bir gecikme durumu, söz konusu kredilerin takibe düşmesi için yeterli olmamaktadır. Fakat ticari krediler için, anaparanın vadesinden itibaren doksan günlük bir gecikmenin gerçekleşmesi, söz konusu kredinin takibe düşmesine neden olmaktadır (Selimler ve Eken, 2004: 133).

Bu doğrultuda, kredi sağlayan bankanın söz konusu dönemi kâr elde ederek tamamlaması halinde, ayırmış olduğu karşılık tutarını, dağıtması beklenen kârdan düşmesi gerekmektedir. Bunun sonucu olarak, bankanın dağıtacağı kâr miktarının da azalacağı, dolayısıyla bankanın finansal durumunun olumlu olarak etkileneceği söylenebilir. Banka tarafından karşılık miktarı biçiminde belirlenen tutarın bankanın finansal kaynakları arasında yer alması ile kredi karşılıklarının en önemli hedefi olan bankanın finansal yapısının güçlenmesi sağlanmış olacaktır (Sayım, 2006: 57). Bu nedenle, bankanın almış olduğu riski düşüren bir unsur olan dönem içerisinde kullanılan kredilere yönelik karşılıkların sağlanmasına önem verilmesi gerekmektedir.

Bankacılık sektörünün temel bileşenlerinden biri olan kredi sistemleri sayesinde, mevduat sahiplerinin ellerinde bulunan fonlar, finansal kaynağa gereksinim duyanlara kredi olarak aktarılmaktadır. Bu sayede mevduat sahiplerinin kazanç elde etmeleri ve ekonomik sistemdeki arz talep hareketliliğinin artması sağlanmaktadır. Girişimciler ve yatırımcılar, yatırım projelerini hayata geçirebilmek adına gereksinim duydukları finansal kaynaklara, mevcut öz kaynaklarını kullanarak veya bankalar tarafından sağlanan krediler yoluyla ulaşmaktadır. Girişimcilere ve yatırımcılara finansal destek niteliği taşıyan krediler, bu özellikleri nedeniyle ekonomik anlamda ülke kalkınmasının vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Gelecek yatırımlara gereken finansal desteğin bankacılık sektörü tarafından kolaylıkla sağlanabilmesi için, takibe düşen kredilerin oranlarının ve yönetilme usullerinin oldukça önemli olduğu söylenebilmektedir. Takibe düşen kredilerdeki artışlar aynı zamanda bankacılık sisteminin istikrarı ve geleceği konusunda endişe oluşturmaktadır. Bu bakış açısıyla, bankalar ile borçlular arasında oluşan kredi ilişkisi, müşterinin bankaya olan borçlarını zamanında ödememesi ve sözleşme koşullarına uygun bir şekilde sorumluluklarını yerine getirmemesi sonucunda süreç olumsuz bir şekilde sonuçlanmaktadır (Kocaman vd. 2018: 227).

Takibe düşen kredilerin oranlarında yer alan artışlar bankaların kredi politikalarında yaşanan bir başarısızlık olarak değerlendirilmektedir. Takibe düşen kredilerdeki artış, finansal sektörü olumsuz etkilemekteyken, diğer sektörlerde de aynı zamanda farklı ekonomik sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Tahsil edilemeyen krediler bankaların bilanço yapısında bütün olarak bozma eğilimi göstermekte ve takibe düşen kredilerin artması bankaların kazançlarında ciddi azalmalara sebep olmaktadır (Saba vd. 2012: 142).

Bankacılık sektöründe yapılan kredilendirme faaliyetlerinde, en yüksek ve en düşük risk seviyeleri arasında bir dengenin sağlanması gerekmektedir. Bir diğer deyişle, kredi sağlanırken yüksek riske eğilim gösterilerek verilen kredinin geri ödeme olasılığının düşürülmemesinin gerekmesi gibi, çok düşük riskte kredi sağlanarak en düşük düzeyde kazanç elde etmeye razı olunması da hatalı olacaktır. Bu nedenle, bankaların risk seviyesi düşük faaliyetlere girmeleri birtakım iş fırsatlarını kaçırmalarına yol açmaktadır, ancak kaçırılan birtakım fırsatların maliyeti de risk düzeyi yüksek kredilerden ya da takibe düşen kredilerden daha az olabilmektedir. Bu durumda, risk düzeyi yüksek olan kredilerin ve takibe düşen kredilerin bankalar için birtakım maliyetleri olmaktadır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde mevduatlar genel olarak kısa vadeli olarak değerlendirilirken, krediler genel olarak uzun vadeli yatırımlar şeklinde değerlendirilmektedir. Mevduat sahiplerinin yoğun bir şekilde bankalara başvurarak bankalarda bulunan mevduatlarını vadesinden daha önce çekme talebi oluştuğunda, bankalar likidite ihtiyaçlarının karşılanması adına bankalar arası piyasalardan borçlanarak veya varlıklarını satarak süreci yöneteceklerdir. Bu durumda, bankaların likidite yönetimi sıkıntıya girecektir. Her iki likidite sağlama yöntemi de bankalar açısından problem teşkil edebilir. 2007 finansal krizinde de yaşanmış olduğu gibi finansal piyasalar işlevlerini yerine getiremediği durumda bankalar arası piyasanın varlığından da bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte, banka varlıklarının kısa vadeli likidite ihtiyaçlarını karşılamak için satılma durumu satış fiyatının gerçek değerinin altına düşme riskini ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla bankaların

varlık ve yükümlülüklerinin vade yapılarında yaşanan uyumsuzlukları tespit etmek için banka bilançolarında izlenmesi, bankacılık sektöründe kredi riskini artırması açısından önem arz etmektedir (OECD, 2010: 15). Söz konusu durumlar ülke ekonomisinin makro ve mikro ölçekli göstergelerini etkileyebilmekte ve her türlü finansal değişime duyarlı olan bankacılık sektörünü de olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

2. TAKİBE DÜŞEN KREDİLERİN ETKİLERİ

Takipteki kredilerin bankacılık sektörü üzerine etkileri şunlardır; aktif kalitesine etkisi, reel sektöre etkisi, sermaye yeterliliğine etkisi ve karlılığa etkisidir.

2.1. Aktif Kalitesine Etkileri

Bankalar aracılığıyla kullanılan kredilerin takibe düşmesi bankaların bilançolarında önemli etkileri olmaktadır. Öncelikle takipteki kredi miktarının artması ve kredi hesaplarının azalması sebebiyle düzenli faiz gelirleri kesintiye uğramaktadır. Diğer etki ise, takibe düşen krediler için ayrılan özel karşılıkların artması sebebiyle bankaların faiz dışı giderleri artacaktır. Son olarak, bankaların aktif-pasif vade uyumsuzluğu ile faaliyet gösteren bankaların takibe düşen kredileri, aktif kalemlerinin vadelerini daha da uzatarak bankaların aktif kalitesini azaltmaktadır (Selimler, 2015: 169).

Aktif kalitesi, bir bankacılık kurumunun finansal sağlığının kritik bir göstergesidir. En basit haliyle, banka tarafından verilen kredilerin ve yapılan yatırımların kalitesini ifade eder. Yüksek kaliteli bir varlık, önemli bir temerrüt veya kayıp riski olmaksızın istikrarlı bir gelir üreten bir varlıktır, oysa düşük kaliteli bir varlığın sorunlu hale gelmesi veya banka için zarara yol açması daha olasıdır.

Bankaların bilançosunun aktif tarafındaki en yüksek paya sahip olması beklenen kredilerin geri ödenmesinde sorunların artması, bankaların aktif kalitesini de düşürmektedir. Takipteki krediler, finans sektörünün aktif kalitesini yansıtırken, aynı zamanda genel ekonomi bakımından hane halkının ve reel sektörün borç ödeyebilme kapasitesini ortaya koyar. Bu bağlamda, takipteki krediler, reel ekonomi açısından öncü niteliğinde önemli bir risk göstergesidir. Ekonominin daralma dönemlerinde; hane halkının işsizlik ve refah kaybı riskinin, reel sektörün de gelir kaybı riskinin artması nedeniyle takipteki kredilerde artış gözlemlenmektedir (Yücememiş ve Sözer, 2011: 44).

Aktif kalitesini değerlendirmek için çeşitli göstergeler vardır:

- Takipteki Kredi (TKO) Oranı: Bu, geri ödenmemeye riski olan kredilerin yüzdesini hesaplayan en doğrudan ölçüdür.
- Kredi Zarar Karşılıkları: Banka tarafından kredilerdeki potansiyel kayıpların öngörülmesi için ayrılan fonları temsil eder.
- Zarar yazmalar: Bankanın artık tahsil etmeyi beklemediği ve defterlerinden sildiği tutarlar.
- Vadesi Geçmiş Krediler: Borçluların planlanan ödemeleri zamanında yapmadığı krediler.

Takipteki kredilerin aktif kalitesi üzerinde olumsuz yönde etkisi olup, sorunlu kredilerdeki (TKO) artış, aktif kalitesinin bozulmasında merkezi bir rol oynamaktadır:

- Sermaye Erozyonu: Krediler sorunlu hale geldiğinde, bankaların potansiyel zararları karşılamak için ek fonlar (karşılıklar) ayırması gerekebilir, bu da karlılığı ve sermayeyi aşındırır.
- Azalan Faiz Geliri: TKO'lar faiz gelirinin istikrarlı akışını kesintiye uğratarak bankanın gelir akışını etkiler.
- Operasyonel Zorluklar: TKO'ların yönetilmesi ve geri kazanılması, bankanın operasyonlarını zorlayabilecek önemli idari çabalar ve maliyetler gerektirir.
- Stratejik Değişim: Yüksek seviyedeki TKO'lar, bankanın kredi verme stratejisinde bir değişiklik yapılmasını, daha muhafazakâr krediler verilmesini veya mevcut kredi koşullarının yeniden yapılandırılmasını gerektirebilir.
- Likidite Sıkışıklığı: TKO'lar nedeniyle donmuş varlıklar likidite sıkıntısına yol açarak bankanın kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmesini veya daha fazla kredi vermesini zorlaştırabilir.

Sonuç olarak, aktif kalitesinin önemi hiçbir zaman küçümsenmemelidir. Yüksek kaliteli varlıklar ihtiyatlı kredi verme uygulamalarına, etkin risk yönetimine ve güçlü bir mali pozisyona işaret eder. Tersine, düşük aktif kalitesi bir bankanın faaliyetlerinde ve finansal istikrarında potansiyel kırılmalara işaret edebilir. Bu sadece bankanın kendisi için değil, paydaşlar, düzenleyiciler ve daha geniş anlamda finansal sistem için de çok önemlidir.

2.2. Reel Sektöre Etkileri

Sorunlu kredilerdeki artış sadece bankacılık sektörünü olumsuz etkilemekle kalmayıp aynı zamanda ülke ekonomisi üzerinde de olumsuz etki yaratmaktadır. Bu etkilerin en az zarar ile atlatılmadığı durumlarda bir krizin bir başka krizi tetiklediği kısır döngünün ülkeyi bir kargaşa ortamına sürüklediği görülmektedir. Ekonomik kriz dönemlerinde, döviz ve faiz oranlarındaki artışlar ve genel ekonomik yavaşlama sonucunda kurumsal ve finansal sektörler ödemelerinde çok sayıda gecikme yaşar ve taahhütlerini zamanında yerine getirmekte zorlanırlar. Bu dönemde tahsili gecikmiş krediler kesin bir şekilde artmaktadır (Claessens ve diğerleri, 2001 : 2). Sorunlu krediler bankaların karlılıklarını olumsuz yönde etkilediği için bankalar kredi faiz

oranlarını yükseltmekte ve bu durum ise maliyet enflasyonunun artışına, bankaların sektöre finansal kaynak sağlayamamasına ve ekonomik daralmalara sebep olabilmektedir. Ayrıca sorunlu kredilerin payının artışıyla bankalar üretim ve istihdam yaratmak için kredi talebinde bulunan firmalara olumsuz cevap vermektedir. Takibe düşen kredilerde yaşanan artışlarla birlikte bankacılık sektöründe belirli zamanlarda iflasa doğru giden süreçlerin yaşandığı görülmektedir. Aynı zamanda takibe düşen krediler ekonomide yaşanan resesyonun nedenlerinden de birisi olmaktadır. Takibe düşen her bir kredi, bankaların verimsizliğe ve mali sıkıntıya sürüklenme olasılığını güçlendirmektedir. Dolayısıyla ekonomide istenilen istikrarın ve dengeli bir büyümenin sağlanabilmesi için takibe düşen kredi kaleminde azalmaların olması gerekmektedir (Messai ve Jouini, 2013: 852).

Reel sektörün üretim kapasitesi arttıkça, satışlar artacak, hanehalkı işsizliği azalacak ve ücretlerinin artması ile gelirlerinin yükselmesi beklenecektir. Bu durum sonucunda rasyonel bir davranış kapsamında kişi ve kurumların bankalardan kullanmış oldukları kredileri zamanında geri ödeyebilmelerine imkân sunacaktır. Özellikle reel sektörde firmaların sürdürülebilir bir büyüme yapısına kavuşabilmesi için sürekli finansman ihtiyacı duyması normal bir durumdur. Reel sektörde firmalar faaliyet hayatlarını kısıtlamamak için, rasyonel bir davranış içine girerek satışlarını mümkün olduğunca artırmalıdır. Dolayısıyla gelir artışlarında süreklilik sağlanmalıdır. Böylelikle firmalar bankalar tarafından kullandıkları kredileri zamanında geri ödeyebileceklerdir (Yücememiş ve Sözer, 2011: 50).

2.3. Sermaye Yeterliliğine Etkileri

Sermaye yeterliliğini ölçmek amacıyla sermaye yeterlilik oranı kullanılmaktadır. Bu oranının istenilen seviyesi %8 olarak belirlenmiştir. Bu oranın ölçülmesindeki amaç, bankanın sermaye tabanının risk ağırlıklı aktiflerini ne ölçüde karşıladığını ölçmektir. Sermaye yeterliliği fonksiyonel olarak bir bankanın riske açıklığının ifadesidir (Şahbaz ve İnkaya, 2014: 74). Takibe düşen krediler, kredi riski aracılığıyla özkaynakların riske maruz kalan aktiflerine (piyasa riski, kredi riski ve operasyonel riskin toplamı) oranı olarak ifade edilen sermaye yeterlilik rasyosuna da etki eder. Bu rasyo bankanın belirli bir dönemde risk düzeyini göstermesi açısından etkili bir gösterge olmaktadır. Bu oranın olağanüstü durumlarda nasıl değişim göstereceğine yönelik net bir bakış açısının oluşmaması, bankalar açısından senaryo analizleri ve stres testinin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Takibe düşen kredilerin tahmin edilebilmesi, bu bağlamda önemli hale gelmektedir (Akbalık, 2009: 80).

Türkiye’de finansal açıdan döviz kuru ile beklentiler arasında önemli bir etkileşim söz konusudur. TL’de oluşacak bir değer kaybı ekonomiye olan güvenin azalmasına, tersi durumda ise güvenin artmasına etki etmektedir. Bununla birlikte TL’nin değerli olması, ithal edilen ürünlerin fiyatlarını düşüreceğinden piyasada alım gücünü artıracaktır. Bu durum ödeme kabiliyetini de artırıcı etki oluşturmaktadır. Dolayısıyla kredi alan kişilerin ödeme kabiliyetlerinin artması kredilerin takibe düşmesini sınırlandıracaktır. Türkiye özellikle 1990’lı yıllardan sonra birçok ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizleri ülke ekonomisine ciddi tahribatlar oluşturmuş, yeterli sermayeye sahip olmayan birçok banka TMSF’ye devrolmuştur. Bunun önemli nedenlerinden birisi takibe düşen kredilerin sermaye yeterliliğine olan etkisi olmaktadır (Yücememiş ve Sözer, 2011: 50).

2.4. Karlılığa Etkileri

Takipteki krediler, bankanın kârlılığını doğrudan etkileyen daha yüksek kredi zararı karşılıkları ayrılması ihtiyacını doğurmaktadır. Standart muhasebe uygulamalarına göre, bankalar gelirlerinin bir kısmını geri ödenemeyecek kredilerdeki potansiyel kayıplar için bir tampon olarak ayırmalıdır. Bu karşılık ayırma, bankanın net gelirini azaltan gayri nakdi bir giderdir. Takipteki kredilerin seviyesi ne kadar yükseğe, bu karşılıklar için ayrılması gereken miktar da o kadar fazla olur ve bu da kurumun kârlılığını azaltır (Yüksel, 2016: 42). Ayrıca, takipteki kredilerin yönetimi, kredi kurtarma süreçlerini yürütmek için uzman personel ihtiyacı, yasal ücretler ve el konulan varlıkların satışı veya yönetimi ile ilgili potansiyel maliyetler de dahil olmak üzere önemli idari maliyetleri beraberinde getirir. Bu operasyonel giderler bankanın finansal performansını daha da zorlaştırmaktadır.

Bankalar tarafından müşterilerine verilen krediler, tahsil kabiliyeti açısından sorunlu hâl alması sonrası kısmen tahsil edilme durumu, tamamen tahsil edilme durumu veya tahsil edilemeyeceği banka tarafından anlaşılana kadar kanuni karşılıklar yolu ile bankaya maliyet oluşturarak, kârlılığı azaltıcı yönde baskı durumu ortaya çıkarırlar. Bu durumda karşılıklar banka açısından kârin azalmasına neden olmasına rağmen, oluşan riskleri minimize etmeleri sebebiyle önemli bir kalem olmaktadır. Tahsilat aşamasında takibe düşen kredilerin yönetilmesi operasyonel maliyetleride artıracaktır. Bu durum bankaların aktif kalitesini negatif etkilerken, yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetinde zayıflık oluşturarak kurumsal olarak itibar kaybına sebebiyet verir.

Ayrıca, bir bankanın bilançosunda önemli miktarda sorunlu varlık bulunması, genellikle kredi verme konusunda daha temkinli bir yaklaşımı tetikler. Gelecekteki riskleri azaltmak için bankalar kredi politikalarını sıkılaştırabilir, bu da daha sıkı kredi verme kriterlerine ve artan riski telafi etmek için potansiyel olarak daha yüksek faiz oranlarına yol açabilir. Bu muhafazakâr duruş, bankanın birincil gelir getirici faaliyetlerini sınırlandırarak kredi yaratımında azalmaya neden olabilmektedir. Ayrıca, daha yüksek faiz oranları potansiyel müşterileri caydırarak bankanın kredi portföyünü ve faiz gelirini daha da azaltacaktır. Azalan

kredi verme faaliyeti ve artan borçlanma maliyetlerinin birleşimi, müşteri memnuniyeti ve sadakatinde düşüşe yol açabilecek ve potansiyel olarak müşterilerin bankacılık hizmetlerini başka yerlerde aramasına neden olacaktır (Yüksel, 2016: 42).

Sonuç itibariyle, takipteki krediler sadece artan karşılık ayırma ve operasyonel maliyetler yoluyla kaynakları tüketmekle kalmaz, aynı zamanda bankaları daha muhafazakâr bir kredi verme duruşu benimsemeye mecbur bırakmaktadır. Bu temkinli yaklaşım, kredi riskini azaltırken, bankanın temel faaliyet alanı olan krediler yoluyla gelir elde etme kabiliyetini engelleyebilmektedir. Bu faktörlerin yarattığı kümülatif etki, bankanın kârlılığında kayda değer bir düşüşe yol açarak, finansal sağlığı ve operasyonel yaşayabilirliği korumak için etkili risk yönetimi ve takipteki kredileri azaltma stratejilerine duyulan kritik ihtiyacı ortaya koymaktadır.

3. SONUÇ

Küresel finansal ekosistemin iç içe geçmiş dokusunda bankalar yalnızca parasal işlemlere aracılık eden kurumlar olarak değil, toplumların ekonomik ve finansal yapısını ayakta tutan temel unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bankaların rolü, ödemeleri veya tasarrufları kolaylaştırma gibi temel işlevlerin ötesine geçmektedir; bankalar kaynakların harekete geçirilmesinde, kredi verilmesinde ve ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Tasarruf sahiplerinden borç alanlara fon aktararak yatırımları teşvik etmekte, işletmelerin büyümesini sağlamakta ve tüketici harcamalarını destekleyerek ulusların ekonomik kaderinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca bankalar, merkez bankalarının kredi oranlarını etkilediği, enflasyonu kontrol ettiği ve ekonomik büyümeyi yönettiği kanallar olarak hareket ederek para politikalarının etkili bir şekilde uygulanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, kredi riski yönetimi ve finansal sağlığın kritik bir göstergesi olan takipteki krediler konusunu özel olarak ele alarak, banka kârlılığına ilişkin daha geniş çaplı literatüre önemli bir katkıda bulunmaktadır. Özellikle daha değişken ekonomik koşullar ve düzenleyici çerçeveler içinde hareket eden gelişmekte olan piyasa bankalarında kredi riski yönetimi ve finansal performans arasındaki etkileşime odaklanmaktadır. Bu durum şu 5 faktör ile açıklanabilmektedir: risk telafisi, etkin risk yönetimi, karşılık ayırma stratejileri, ekonomik ortam ve düzenleyici çerçeve ve piyasa koşulları. Risk telafisi açısından bankalar, takibe düşebilecek olanlar da dahil olmak üzere daha riskli olarak algılanan krediler için daha yüksek faiz oranları talep edebilir. Bu da bankanın faiz gelirini ve dolayısıyla kârlılığını artırabilir. Etkin risk yönetimi uygulamalarına sahip bankalar, takipteki kredilerle daha iyi başa çıkabilir ve kârlılık üzerindeki etkinin en aza indirilmesini sağlayabilir. Takipteki kredilerle ilişkili riskleri etkin bir şekilde yöneterek ve azaltarak bankalar kârlılıklarını koruyabilir. Bankalar genellikle potansiyel kredi kayıpları için karşılık ayırır. Bu karşılıklar ihtiyatlı bir şekilde yönetilirse, takipteki kredilerin kârlılık üzerindeki etkisi kontrol edilebilir. Uygun karşılık ayırma, bankaların kredi temerrütlerine karşı hazırlıklı olmalarını sağlayarak kârlılıkları üzerindeki olumsuz etkileri azaltır. Bazı ekonomik ortamlarda, daha yüksek bir takipteki kredi seviyesine daha yüksek faiz oranları eşlik edebilir ve bu da artan riski telafi edebilir. Bu durum, belirli koşullar altında takipteki krediler ile kârlılık arasında pozitif bir ilişkiye yol açabilir. Düzenleyici çerçeveler ve piyasa koşulları da bir rol oynamaktadır. Bankaların takipteki kredileri yeniden yapılandırabildiği veya sorunlu varlıklardan değer geri kazanma mekanizmalarına sahip olduğu piyasalarda, kârlılık üzerindeki olumsuz etki hafifletilebilir ve olumlu bir ilişki sürdürülebilir. Bu bulgular değerlendirildiğinde, takipteki kredilerin banka kârlılığı üzerindeki etkisinin makroekonomik faktörler, bankaya özgü özellikler ve potansiyel olarak daha geniş tarihsel ve düzenleyici çerçevelerin bir araya gelmesinden etkilenen çok yönlü bir olgu olduğu ortaya çıkmaktadır.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları: Yazar çalışmanın tamamını kendi yapmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbalık, M. (2009). Bankalarda stres testi (1. Basım). İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Başar, M. & Coşkun, M. (2006). Bankacılık uygulamaları (1. Basım). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2016). BDDK interaktif bültenler: Türk bankacılık sektörü interaktif aylık bülten. Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik>.
- Claessen, S. Klingebiel, D. & Laeven, L. (2001). Financial restructuring in banking and corporate sector crises: What policies to pursue?, National Bureau of Economic Research, 2- 28. Retrieved from: <http://nber.org/papers/w8386>.
- Genç, E. & Şaşmaz, M. Ü. (2016). Takipteki banka kredilerinin makroekonomik belirleyicileri: Ticari krediler örneği. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 36(36), 119–129.

- Kocaman, B. E., Hazar, A. & Babuşcu, Ş. (2018). Türk bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin yapılandırılmasının banka kârlılığı üzerine etkileri. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 226–242.
- Messai, A. S., & Jouini, F. (2013). Micro and macro determinants of non-performing loans. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(4), 852-860.
- OECD. (2010). Competition, concentration and stability in the banking sector (Issue October), 8-365 Retrieved from: <https://www.oecd.org/daf/competition/46040053.pdf>.
- Oktar, S. & Yüksel, S. (2015). Bankacılık krizlerinin erken uyarı sinyalleri: Türkiye üzerine bir uygulama. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(28), 37-53.
- Saba, I. Kouser, R., & Azeem, M. (2012). Determinants of non performing loans: Case of US banking sector. *The Romanian Economic Journal*, 44, 141-152.
- Sayım, F. (2006, 4 Mart). Bankalarda kredi karşılıkları sistemi ve vergisel incelemesi. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/294874291_Banka_larda_Kredi_Karsiliklari_Sistemi_ve_Vergisel_Inceleme
- Selçuk, H. ve Darıcı, A. (2003). Türk bankacılık sektöründe tahsili gecikmiş alacaklar. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Öneri Dergisi*, 5(20), 173-189.
- Selimler, H. (2015). Sorunlu kredilerin analizi, banka finansal tablo ve oranlarına etkisinin değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(12), 131–172.
- Selimler, H. & Eken, M. H. (2004). *Banka muhasebesi* (1. Basım). İstanbul: Der Yayınları.
- Şahbaz, N. ve İnkaya, A. (2014). Türk bankacılık sektöründe sorunlu krediler ve makro ekonomik etkileri. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1),69-82.
- Yağcılar, G. G. & Demir, S. (2015). Türk bankacılık sektöründe takipteki kredi oranları üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(1), 221-229.
- Yazıcı, M. (2018). *Bankacılıkta kredi tahsisi kavram –teori- uygulama* (3. Basım).Ankara: Seçkin Yayınları
- Yücememiş, B. T. & Sözer, İ. A. (2011). Bankalarda takipteki krediler: Türk bankacılık sektöründe takipteki kredilerin tahminine yönelik bir model uygulaması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(5), 43-56.
- Yüksel, S. (2016). Bankaların takipteki krediler oranını belirleyen faktörler: Türkiye için bir model önerisi. *Bankacılar Dergisi*, 98, 41-56.